Hug de Pinós

Autor:
Data de publicació: 28-10-2014

Era el primer gran maestre de l'Orde del Temple català?

Al principi podria sorprendre l'assignació de la nacionalitat catalana a Hugues de Payns, però hi ha una hipòtesi, que com a mínim, no podem deixar de costat .

La hipòtesi parteix d'un manuscrit anònim del segle XVIII, dedicat al Comte de Guimerà, "Declaració de la inscripció grega de la creu de l'església de Sant Esteve de Bagà, cap de les Baronies de Pinós, de l'Armada que va prendre terra Santa , any de 1110 ". Aquest manuscrit es pot trobar a la Biblioteca Nacional de Madrid com a manuscrit sign. 7.377, pàg 81-91 v.

Segons explica el manuscrit en qüestió, durant la Primera Croada un contingent de cavallers catalans van partir cap a Terra Santa, col·laborant en la presa de Jerusalem en 1099. Entre aquests cavallers es trobarien entre d'altres els fills de l'Almirall de Catalunya, els germans Galcerà i Hug de Pinós, naturals de Bagà.

Bagà és un petit poble situat als Pirineus proper a la frontera francesa, envoltat d'uns quants pobles on podem trobar esglésies circulars. Llocs tan coneguts com la Pobla de Lillet i Santa Maria de Besora.

Un cop van tenir Jerusalem en mans cristianes es va plantejar el problema de la seva administració i sobretot de la protecció de la ciutat. De la mateixa manera apareixia un problema de logística, els pelegrins que vindrien des de totes les terres cristianes a visitar la Ciutat Santa. Així va ser com un grup de cavallers catalans decidir formar una confraria per defensar els pelegrins i assistir-los en les seves necessitats. Un cop constituït el Patriarca els va cedir en custòdia una relíquia, el lignum crucis que el Papa Urbà II havia regalat als creuats perquè presidís les seves batalles. Aquest Lignum Crucis tenia forma la forma d'una creu de quatre braços, o patriarcal; aquesta creu va ser la que la confraria catalana va cosir sobre els seus mantells blancs com insígnia distintiva i que posteriorment sempre ha identificat les vestidures dels templers.

Aquesta confraria s'instal·là sobre les Ruïnes del Temple de Salomó, d'on van recollir el nom de Templers, i el seu primer mestre seria un cavaller anomenat Hug de Pinós. Aquest cavaller, va deixar el seu cognom per prendre el del seu lloc d'origen, Bagà, per la qual cosa des de llavors va ser conegut com Hug de Bagà, llatinitzat a Hug de Baganus i deformat posteriorment en Hugues de Paganus ... Payns, Paencis o Paenz, el borgonyó que la Història ha reconegut com el Primer Gran Mestre del Temple.

Quan Galcerà va decidir tornar a Catalunya per fer-se càrrec del patrimoni familiar, el seu germà Hug li va lliurar, amb autorització del Patriarca de Jerusalem, el Lignum Crucis que anteriorment s'ha esmentat. Arribat a Bagà, Galcerà va manar construir l'església de Sant Esteve i en ella va dipositar la creu, a la qual se li van adjudicar diferents miracles al llarg de la història posterior del poble.

Per reforçar la hipòtesi catalana, per dir-ho, ens trobem que la família Pinós de Bagà apareix de forma més que curiosa en la seva relació amb el Temple. L'enclavament Templer de Bagà es conforma en el període comprès entre 1154 i 1279, sobre la base de les valuoses donacions que, durant aquests anys van atorgar diferents partícips de la família Pinós a l'Ordre. Donacions que inclouen des de cases a Lleida fins a tota una comarca, la Serra de Sitja.

Aquest lloc està envoltat de diverses possessions templeres com Puigcerdà, Toloríu, Urgell, Casserras, PuigReig .... Vic.

Els habitants de Vic, poden no estar molt d'acord amb aquesta hipòtesi ja que segons ells el Lignum Crucis de Bagà el va portar de Constantinoble a terres osonenques el Bisbe de Vic, Arnulf.

Una possibilitat és que sent Vic seu del bisbat, la relíquia es quedés allà per una temporada, però que també a Bagà, en ser la casa de Galcerà i Hug, recollís la relíquia durant un cert període de temps. No és d'estranyar que Galcerà en tornar de Terra Santa fes donació no oficial al Bisbat de Vic, podent després de conèixer-se la notícia pel poble de manera que el Bisbe Arnulf tindria el protagonisme, guanyant-se uns punts potser molt necessaris per algun tema que no ve al cas , però podria tractar-se possiblement de tema econòmic a causa d'una mala collita.

Tornant al Lignum Crucis i sobretot als seus miracles, n'hi ha un certament curiós...

En Galcerà va participar en l'expedició cristiana organitzada contra els moros de Almeria, sota la direcció d'Alfons VII de Castella i Ramon Berenguer IV de la corona catalanoaragonesa, amb un fort contingent de cavallers templers que, després de la conquesta de la ciutat, es van fer càrrec de la mateixa i la van mantenir a les seves mans fins a 1157. Bé, el cas és que En Galcerà va caure presoner al costat del senyor del Castell de Suyl. Tots dos van ser conduïts a prop de Granada, on van ser confinats a les masmorres més fosques i segures de la ciutat, per tal de tenir-los en un lloc segur mentre es negociava un bon rescat.

El rescat es va establir a "cent mil dobles de finíssim or, cent draps de brocat d'or de Tauris, cent vaques bragadas, cent cavalls blancs i cent donzelles cristianes ..." (permeteu dir ... que el rescat no em sembla gens malament). Finalment, els vassalls dels pares de Galcerà van oferir a les seves pròpies filles per pagar el rescat, sent aquest enviat camí del port de Salou (qui t'ha vist i qui et veu), per a ser embarcat i enviat a Almeria. Mentrestant a Granada els captius resaven a la Vera Creu per poder celebrar la festa a casa, a l'Església de Sant Esteve on es trobava el Lignum Crucis. Deu va accedir a les seves pregàries i apareixent-Sant Esteve acompanyat de Sant Dionís (patró de Suyl), van treure als presoners de la captivitat. A la tornada a casa es van trobar prop de Tarragona amb la comitiva de les cent donzelles, que es dirigia a Salou. L'alegria de trobar als cavallers va ser sens dubte molt gran, i la notícia de la festa que es va muntar ha arribat fins als nostres dies.

Fins 1936 es podien contemplar a l'Església de Sant Esteve "els ferros del cautiveri", testimoni de la història amb desenllaç feliç i miraculós.

Com a colofó cal dir que en el Lignum Crucis de Bagà s'hi pot llegir la següent oració, (en grec original :

"Creu de Jesucrist, en la qual nu,

nues la maldat: Oh etern salvador

omnipotent! 'Verb de Déu! Informeu la

eterna immortalitat als mortals. en aquesta

Copa d'Or i Plata dipositen la teva

Creu els que fan camí al lloc de la teva

salvació. "

Veient l'escut de la Baronia de Pinós en una exposició de Montblanc .... és per quedar estorats. Encara queden moltes coses per comprovar però heus ací la foto de l'escut.

---

http://www.guimera.info/conjunthistoric/escuts/521.jpg

http://www.guimera.info/conjunthistoric/escuts/intescuts.htm

Dintre d'un espai medieval, els gravats sobre la pedra obren i complementen els capítols de la seva història. Si

s'observa el traçat dels escuts heràldics sobre els monuments i edificis, es tindrà una lectura cronològica sobre la seva construcció. Si s'investiga sobre els senyals de cada escut, es dictarà part de la biografia de cada família i se'ns fixaran dades de la formació de Guimerà com a poble.
Un primer inventari de pedres gravades i d'escuts, treballats i localitzats als carrers i monuments de Guimerà, permeten observar, a més de la seva estructuració urbanística, un seguit de trets diferenciadors que marquen la seva evolució.

Això ens permet estudiar i dibuixar, com a primer objectiu, l'emplaçament de les estructures de l'acròpoli a fi de poder imaginar com era el lloc com a primer sistema defensiu i punt d 'observatori.

Si el riu va marcar la vall i les corbes de nivell, aquestes fixaran els traçats i recorreguts dels carrers i places i també marcaran la xarxa d'espais per a vianants estrets i costeruts.

Segons sembla, la vall del Corb té un ampli seguit de restes que mostren la riquesa arqueològica dels pobles construïts a l'entorn del riu Corb, des del Neolític fins a la baixa Edat Mitjana.

1. PRIMERS SIGNES

Marcar, gravar, dibuixar i ratllar són, doncs, les primeres manifestacions fetes per l'home. Els estris emprats formen part des d'un tros de sílex, a les escarpres, buixardes, escodes i martells. A cada moment hi ha motius per deixar signes del temps, des de la Prehistòria a l'actualitat. Avui hi ha constància dels primers pobladors de l'acròpoli de Guimerà en les empremtes de la cultura ibèrica que permeten donar una cronologia del seu pas per les terres dels primers pagesos.

Els ibers ens confirmen que les restes del seu pas i la seva estada per la vall del Corb està ben documentada.

L'excavació del basament de la torre del castell de Guimerà va permetre identificar un estrat d'època ibèrica just per sobre de la roca natural, moment cultural confirmat per l'aparició de fragments d'oenochoe de ceràmica ibèrica oxidada. Els treballs van posar al descobert restes d'una estructura murària i d'un estrat d'època ibèrica amb una cronologia relativa situable als voltants del segle III-II a C. Així l'arqueologia pot afirmar que els nivells ibèrics "indiquen una ocupació del tossal en uns moments propers als segles III-II a C. com queda testimoni per ceràmica de vernís negre".

Aquesta valoració permet establir que els primers pobladors s'establiren en aquestes terres.
La localització de dos grafits en la cara interna dels murs d'elevació de la torre, a uns dos metres del paviment, mostren un primer poblament que fa pensar en un primer sistema defensiu. A més de restes de ceràmica ibèrica, entre les marques i senyals, podem destacar una figura antropomorfa esquemàtica, en un dels gravats amb les cames i braços oberts i un rectangle fraccionat per línies verticals i horitzontals.

Hem comprovat que els romans ens han deixat testimonis del seu pas per la vall del Corb i per Guimerà. Dos d'aquests elements són: un grafit sobre ceràmica amb la marca d'un terrisser (MERCAT ...), interpretat com mercator i un mil·liari, avui desaparegut (imatge), que marcava la via romana de Barcino a Ilerda trobat a la vil·la romana dels "Palaus", vila romana situada entre Vallfogona i Guimerà. Aquest mil·liari data del segle I d C. i indica la cronologia de la construcció o restauració de la via romana, en temps de l'emperador Tiberi Claudi, Aquestes dues dades i el seguit de jaciments romans al llarg del riu Corb, permeten assegurar que la romanització fou important.

L'arqueologia i els picapedrers

Els senyals dels picapedrers són també estimables aportacions cronològiques. Els arqueòlegs tenen com una primera activitat fer una lectura acurada de tota classe de traces humanes, fetes, entre altres materials, sobre la pedra.

Què s'hi pot trobar? Què hi podem llegir? Podem investigar la grafia que han deixat sobre els carreus de pedra saulonenca o sorrenca; les pedres recuperades de parets d'altres edificis; els diferents tipus d'elements amb senyals i gravats, així com els carreus ben treballats amb escuts, ajuden a obtenir la cronologia dels principals

monuments de Guimerà.

L'Edat Mitja és un període històric on les marques dels picapedrers són com altres senyals que a partir del romànic, seran com la mostra simplificada d'un abecedari i també de gravats funcionals dels equips de picapedrers. Aquelles colles van deixar la seva mostra des de les primeres aportacions dels introductors llombards a cada moment del romànic i, més tard, de l'estil gòtic.

Els picapedrers, ofici de tots els temps, han ajudat a fer la lectura dels períodes històrics passats. El picapedrer cada dia sortia de casa amb les eines dins un sac. L'escarpa; martells i altres peces feien del seu taller un espai per preparar els muntants de les portes, bancs, làpides, escales, rodets per a l'era, curres, i, de tant en tant, algun encàrrec de finestrals artístics. Hi ha signes gravats a la pedra que són senyals personals i utilitaris d'un treball que calia remunerar per part del contractista.

Els senyals heràldics

Una vegada el terreny estarà repartit entre baronies i comtats cada família imposarà la seva rúbrica i els seus senyals fets en forma d'escuts. En un primer inventari se'ns recomana fer un seguiment de les restes actuals de la torre, de les estructures del castell, de les restes de l'esglesiola romànica, de la gòtica, dels seus capitells, les creus de terme i dels monestirs cistercencs, la Bovera, restes del de Vallsanta, així com de la capella de Sant Esteve de la plaça i d'alguns escuts i grafits en diversos carrers.

Els escuts són també els senyals ben escripturats per a fer el seguiment arqueològic del conjunt historicoartístic de Guimerà. Són els escuts que hi ha esculpits en els portals de les famílies Cervelló, Alemany, Pinós i Castre i vescomte d'Evol, que certifiquen l'estada o senyoriu a la vila. Cada escut és la marca d'un orgull, d'una família i pactes d'una herència.

Els nombrosos senyals trobats a la vall del Corb són una prova de les influències rebudes per l'arribada dels moviments defensius de les poblacions i del mateix Cister. Es parla de famílies senceres de treballadors. Està documentat el seu pas en temps dels Templers i dels constructors de Vallbona de les Monges, la Bovera i Vallsanta.

2. ELS CERVELLÓ I ELS ALEMANY (s.XI i XII)

Entre les famílies capdavanteres de la conquesta, inclosos entre els celebrats i mítics, 9 cavallers de la Terra o Barons de la Fama, són citats i comentats els nobles Cervelló, Cervera Alemany, Montcada, Anglesola, Erill, Pinós ... Molts d'ells deixaren constància del seu pas per Guimerà durant els segles que van del XI al XV.

Documentalment les famílies o senyoriu dels Cervelló formaven amb els Alemany una variada i complexa família. Moltes vegades formen un mateix cognom i les famílies s'ajunten i, més tard, se separen. Hi ha moments que predomina una línia genealògica i desapareix l'altre entorn heràldic. Els notaris eren els que confirmaven les herències i la història dels hereus amb el nom i cognoms.

Per altra part, també la història, en aquest temps, està lligada amb la família Cervera que tenia, amb el cérvol, el mateix o semblant escut dels Cervelló. També és necessari fer observar l'altra heràldica semblant, la dels Boixadors, que tenen al seu escut una servia amb dues banyes esmotxades. Així s'ha escrit per historiadors, sobre l'associació del cérvol amb la dinastia dels Boixadors, determinat per un sarcòfag localitzat entre les restes del monestir de Santa Maria de Vallsanta que farà necessari reconstruir part de la seva història.

Escut: un cérvol

Família de Cervelló i Alemany de Cervelló.

L’escut dels Cervelló el trobem a les restes del monestir de Vallsanta. El dels Alemany, a la Bovera, Guimerà i Vallsanta.

Fonaments històrics

Una de les primeres noticies dels Cervelló està documentada en Hug de Cervelló, el primer que portà aquest nom i fou el repoblador a l’entorn de Santa Coloma de Queralt (1029-1030). També al mateix temps, es parla dels senyors Alemany, el 1053 Guerau Alemany del senyoriu de Cervelló o de la Llacuna va posar els castells de la seva baronia sota l’autoritat de Ramon Berenguer i de Barcelona. En un mateix espai, els cognoms Cervelló i Alemany obren la història d’aquestes terres que serien l’entrada a la Vall del Corb.

Segle XII

Molt aviat apareixen els primers documents relatius al castell de Guimerà; així, a la segona meitat del sXII, passà a ésser patrimoni de la noble família de Cervelló.

Hug de Cervelló, arquebisbe de Tarragona en son testament de l’any 1171, "llegà el territori de Guimerà al seu germà, Guillem de Camarasa i aquest, per via de llegat testamentari fet en 1172, el cedia a sa esposa Berenguera i al seu fill Ramon d'Òdena fins que el seu germà, Guerau Alemany de Cervelló, els hagués pagat la quantitat de 110 morabatins."

Per a Sanç Capdevila, Guerau Alemany VII, en son testament de l’any 1180, donà a son net Guerau Alemany, els castells de Veciana. Montfalcó, Tallada, Camarasa, Cubells, Cervera, Alós, Marcobau, Tudela, Artesa, Guimerà, Talladell i tots els immobles que posseïa a l'Urgell provinents de son avi matern Guillem Ramon de Camarasa.

Amb tot, la genealogia dels Guerau Alemany, descrita en part per A. Puig, els posa una numeració diferent. Durant el segle XII hi ha constància d’aquests noms:

Un Hug de Cervelló és considerat repoblador de la zona alta del riu Corb, a la primera meitat del segle XI. Un Guerau Alemany té el senyoriu de Cervelló. Se cita el senyor Guillem de Camarasa i, també, un Guillem de Cervera.

Seria molt important saber quan els Cervelló i Alemany són una mateixa família i quan l’escut dels Alemany representa un sol senyoriu. Aquest podria fixar-se el 1220, quan Guerau Alemany va comprar el castell de Guimerà a Guillem de Cervera.

Confirmació arqueològica

L’escut de la família Cervelló (un cérvol), no té constància en cap edifici del recinte del poble de Guimerà i sí dels Alemany. Els escuts dels Cervelló es poden observar en diversos capitells dels nervis de l'absis de Vallsanta, en una pedra localitzada entre les restes del monestir, on hi ha gravat l’escut del cérvol, no ben conservat.

Els escuts, més nombrosos, es troben esculpits en una figura jaient, clau de volta i sarcòfags de Vallsanta entre les restes i elements arquitectònics de la capella erigida per Bernat de Boixadors. Aquestes restes estan datades dintre d’una cronologia pròpia de l’estil gòtic del segle XIV. Tampoc els Cervelló eren presents a l’obra de l’església gòtica la datació de la qual està confirmada del segle XIV, i si els Alemany.

Pel que fa a les restes del monestir de la Bovera, del segle XII, no s'han identificat escuts o senyals dels Cervelló, i si, molt repetits, els dels Alemany.

Mentre la torre i les primeres dependències del castell de Guimerà s’estaven edificant, els senyors feien poques estades i estaven implicats amb altres senyorius territorials del seu mateix llinatge.

3. ELS SENYORS ALEMANY (Segles XIII-XIV)

Pels escuts localitzats a Guimerà, l'heràldica dels Alemany mostra que fou molt important i com sembla, per Piquer i Jover, els Alemany són del tronc dels Cervelló.

Escut: una ala

- Els Alemany, a l'església gòtica ..

- Escut al claustre romànic de la Bovera.
- Heràldica dels Alemanys a les restes

del monestir de Vallsanta.

- Escut dels Alemanya la capella de Sant Esteve de la Plaça.

- Escut dels Alemany al carrer de les Piques.

Escuts amb diverses ales

- Porta d'Orient i de Ponent, una família.

Documentació històrica

Consta als documents que l'any 1220 Guillem de Cervera traspassa per via de venda el castell de Guimerà a Guerau Alemany, família que ja no era, segons Capdevila(1927), de la nissaga dels Cervelló. Ramon Alemany, fill de Guerau Alemany, fundà una capellania a la capella del castell l'any 1272.

1280, Guerau Alemany, germà de Ramon Alemany, espòs de Sibil·la de Guimerà, estava casat amb Guevara de Rocabertí. Així en la inscripció del sarcòfag que hi ha al monestir de Vallbona de les Monges, hi consta que hi fou enterrada Sibil·la de Guimerà, la seva muller.

1294. Del pergamí reial de Jaume II. "Sàpiga tothom que nós Jaume, per la gràcia de Déu, (...), com que per part del noble en Ramon Alemany, estimat conseller, cortesà, súbdit nostre ens ha estat humilment suplicat vist que al seu lloc de Guimerà no es feia mercat públic, que ens dignéssim atorgarli la gràcia que en dit lloc es faci i es celebri mercat (...) el dimecres de cada setmana .." Porta la data de 18 de juliol de 1294.

Ramon Alemany de Cervelló era casat amb Geralda de Cervera, filla de Ramon de Cervera i Miracle d'Urgell. És un dels homes més preeminents de Catalunya. Mori a conseqüència de la conquesta de Mallorca. En el seu testament disposa ser enterrat a Santes Creus. Guerau Alemany fundà una capellania al monestir de Vallsanta l'any de 1304.

Dades arqueològiques

En data de 1280 hi ha constància del trasllat d'un sarcòfag de la família Alemany al cementiri del monestir de Vallbona. Aquesta lauda sepulcral és de Sibil·la de Guimerà, esposa de Guerau Alemany, i germana d'Eliardis de Guimerà, abadessa de Vallsanta, i forma part del sarcòfag que es troba a la plaça, antic cementiri monacal de Vallbona de les Monges, al costat de dit monestir.

4. EL SEGLE XIV. ELS ALEMANY I ROCABERTI

Els Alemany i Rocabertí

Amb el matrimoni de Guerau Alemany amb Guevara de Rocabertí, s'inicia en la baronia de Guimerà una nova nissaga en el primer terç del segle XIV: els Rocabertí, emparentats amb la noblesa religiosa tarragonina. Aquesta família, davant la necessitat d'un millor centre religiós i l'augment de la població,

resolgueren enderrocar part de l'església romànica i edificaren la nova d'estil gòtic.

1326. Està documentada la mort de Guerau Alemany.

1333. Per uns fets "entre partits dinàstics" al camp de Tarragona, aquesta baronia estava dividida en dos partits. Un episodi d'aquests esdeveniments va portar a resguardar un presoner de l'Infant Joan. Fou rescatat i traslladat al castell de Guimerà. Les forces assaltants provinents de Tarragona es trobaren davant una fortalesa completament emmurallada i es retiraren. En aquells temps, Guevara de Rocabertí era la senyora de Guimerà, germana del paborde de Tarragona. I consta que Guevara de Rocabertí, a la seva mort, fou enterrada a la catedral de Tarragona, l'any 1366.

Els Rocabertí

Escut: Una figura heràldica d'un roc o torre d'escacs

Fets històrics

L'any 1333 el recinte del castell de Guimerà era totalment emmurallat.

Els "cavallers", assaltants del castell, havien de pujar per la costa del Vall i es trobaren amb el portal i recinte ben tancats per la part nord. Al sud, també presentava diferents paretsmuralles i l'entrada principal ben defensada.

Els portals d'Orient i de Ponent encara no estaven edificats o reestructurats amb els escuts de les famílies Alemany i Pinós.

Aquesta família estava emparentada amb Dalmau IV de Rocabertí i d'Urgell (13091324).

Confirmació arqueològica

Escut amb una ala

Els escuts amb una ala dels Alemanyes localitzen als capitells de la façana de l'església, en una clau de volta de la nau interior i en els dos capitells de la base del primer arc.
La descoberta dels escuts dels Urgell als capitells de la façana confirmen les relacions amb els Rocabertí i Alemany.
Als capitells del porxo romànic de la Bovera hi ha l'escut amb gravats de l'ala dels Alemany i la creu de Sant Benet.
Les restes de Vallsanta mostren petits capitells amb l'ala dins d'un escut.

Al carrer de les Piques i en un escut d'una portalada es conserva l'escut amb una sola ala.
A la capella de Sant Esteve, l'escut amb una ala a l'inicia d'un arc gòtic.

Dos o tres ales

En trobem als portals d'Orient i de Ponent. Els escuts dels Rocabertí han quedat localitzats als capitells de l'església gòtica, al carrer de les Piques i al porxo gòtic de la Bovera. Totes aquestes mostres heràldiques i arqueològiques ens situen al segle XIV.

FELIP DE CASTRE I FRANCESCA ALEMANY

El segle XIV fou molt important en la història de Guimerà. A mitjans de segle, i amb el casament de l'hereva del castell, Francesca Alemany, filla de Guerau Alemany i de Guevara de Rocabertí, amb Felip de Castre, besnét del rei Jaume, el Conqueridor, es donà l'entrada a una nova família i nova heràldica a Guimerà, els Castre.

Escut: quatre pals catalans i dos estrelles de vuit puntes

L'escut de la noble família de Castre d'Aragó estava format pels quatre pals catalans (daltesquerra i baixdreta), provinents de la família reial i de dos estrelles de vuit puntes situades una a cada costat, com les pròpies dels Castre d'Aragó.

Fets històrics

1343. Els homes de Guimerà feren l'homenatge, al seu senyor, Felip de Castre i d'Aragó, el 19 d'octubre de 1343.

1359. Mort Felip, la vídua comprà al rei Pere el MER I MIXT IMPERI i tota la jurisdicció criminal pertanyent al castell de Guimerà pel preu de 20.000 sous, segons escriptura calendada el 9 de desembre de 1359.

1366. Francesca va morir en 1366 i va deixar dues filles: Aldonça, que va heretar el castell, i Francesca, que professà de monja a Vallsanta.

Confirmacions arqueològiques

En aquest temps s'estava construint l'església i el campanar. Els portals i el reforçament i tancament de les muralles serà obra de la família Pinós (1393). S'estava construint la paret-muralla, avui encara conservada, que va del castell a la base del campanar.
L'escut dels Castre està localitzat al carrer de les Piques, en una creu de terme i també al porxo de la Bovera.

ELS CASTRE I ELS CASTRE PINÓS

També serà, a l'acabament del segle XIV, quan tindrà lloc l'entrada dels Pinós amb el casament d'Aldonça de Castre i Alemany amb Bernat Galcerà de Pinós i de Fenollet, vescomte d'Illa i Canet i senyor de Guimerà.
- Guerau Alemany (1316-1326) - Guevara de Rocabertí (1326-1343)

- Francesca Alemany (1343-1366) - Felip de Castre (1343-1354)

- Felip de Castre i Alemany (1366-1371) Joana de Castella.

- Aldonça de Castre i Alemany (1371-1378) Bernat Galcerà de Castre, de Pinós i de Fenollet, vescomte d'Illa i de Canet, (13711425)

- Pere Galcerà de Castre i de Pinós (1418) Joana de Trameced

- Felip Galcerà (1425-1461) - Magadalena d'Anglesola

- Felip Galcerà (VI), (1428-1455)

L'escut dels Pinós és representat per una o diverses pinyes. En dos escuts conservats podem veure tres pinyes a dalt i a la dreta, i tres pinyes a baix i a l'esquerra. L'escut situat en la part superior del campanar pot correspondre al temps de Felip Galcerà V de Castre Pinós (1425- 28) o bé de Felip Galcerà VI de Castre Pinós (1428- 1442).33

El poble va fer de la plaça davant de la capella de sant Esteve el centre de la vila i del recinte emmurallat, tancat amb els portals d"Orient i Ponent, i tenint pel sud la frontera natural del riu Corb.

5. L'ACRÒPOLI

Les diferents hipòtesis sobre la ubicació de l'antiga església romànica es basen en els pocs documents que citen una església o una capella al castell o al seu entorn.

Les restes arqueològiques aporten coneixements d'uns elements arquitectònics romànics que podrien formar part d'un edifici romànic propi del segle XII i estaria situat al mateix emplaçament actual.

Fonaments històrics

Al costat del castell s'hi construí una petita església romànica, de la qual es té noticies l'any 1154. Bernat Tort, arquebisbe de Tarragona, reestructura els límits de la Seu Metropolitana i reclama de Vic l'arxiprestat de Sant Martí. En una butlla que obté del papa Anastasi IV, expedida des de Sant Joan del Laterà, apareix la parròquia de Guimerà com una de les confirmades pel Papa a l'església tarragonina.
Així, el castell de Guimerà ja és citat a la primeria del segle XI, i la primitiva parròquia, que el 1154 fou unida a l'arxidiòcesi de Tarragona, formava part, abans d'aquesta data, de la diòcesi de Vic i Osona.
Al començament del segle XIII Ramon Alemany, senyor de Guimerà, fundà un benefici a l'església de Santa Maria de Guimerà de patronat de la família Alemany.
El 1344 Felip de Castre i Francesca Alemany elegiren Jaume Garcia per a substituir el beneficiat Arnau Colom, difunt. La rectoria de la parròquia, tanmateix, era de col·lació de l'arquebisbe.

Al començament del segle XIV. S'aixecà una nova església.

Els capitells romànics: certificacions arqueològiques

Església romànica

Els capitells confirmen l'existència de les restes d'una església romànica a l'acròpoli de Guimerà.

Capitell a

S'estructura en un tambor i fust monolític. Presenta les quatre cares decorades amb motius geomètrics i vegetals: en dues de les cares es representa una sexifòlia emmarcada per un cercle i amb els folíols perfectament marcats amb solcs. En una altra cara tota l'alçada del tambor és ocupada per quatre folíols lanceolats, bisellats, que dibuixen una flor de quatre pètals.

Capitell b

Conservat com d'anterior al museu de Guimerà, va ser reutilitzat en algun moment com a pica, ja que presenta la part interior buidada. El tambor està decorat amb un motiu que es repeteix a les quatre

cares: els extrems del cistell estan ocupats per dues formes corbades que emmarquen l'angle. Al bell mig del bloc es disposa una figuració humana de mig cos, de la qual sols s'endevina la cara, tractada amb uns trets molt elementals, i els braços.

Capitell c

Guardat a la rectoria, té una estructura troncopiramidal invertida i presenta les quatre cares del tambor decorades, amb motiu ornamental basat en un entrellaçat que recorda els treballs de la cistelleria. Però el tipus de decoració d'aquests capitells, que recorda els repertoris preromànics i el de les primeres produccions romàniques, ens duu a situar-los cronològicament cap al segle XI. Les mènsules que serven la cornisa, presenten una sèrie de mascarons, de característiques romàniques, a estudiar i identificar com a possibles elements recuperats de l'antiga l'esglesiola. Una portalada romànica, situada a la paret de la rectoria, comunicava amb l'antic fossar, ubicat al sud de l'església romànica. Una altra portalada, avui cegada, permetia l'accés directe des de la nau de l'església al fossar, avui finestrals de la rectoria.

Lectura de les pedres

La sexifòlia que apareix en el primer capitell descrit és un motiu que es troba en conjunts propis del segle XI (encara que com a motiu decoratiu s'utilitzarà al llarg de tot el romànic). La representació dels trets més elementals antropomòrfics és també habitual dins d'aquesta cronologia, com també en la capella del castell de Vallfogona de Riucorb.

EI tercer capitell s'emparenta amb un tipus de capitell molt senzill, el paral·lel més proper del qual es troba en els capitells utilitzats al interior de l'església de Sant Quirze de Pedret. EI quart capitell s'emmarca dins una cronologia molt tardana concretament dins del segle XIII, vinculat com ja hem esmentat amb els repertoris cistercencs i, doncs, té una procedència diferent a la dels altres capitells o bé és representatiu d'una reforma o modificació del mateix edifici.

L'ESGLÉSIA GÒTICA

Guerau Alemany i la seva esposa, Guevara de Rocabertí, senyors de Guimerà, obren una època de millores per a la formació i tancament de la vila closa i per haver començat la construcció de l'església gòtica.

Amb l'estudi dels escuts que decoren la sèrie de capitells de la portada, es confirma la datació durant la primera meitat del segle XIV. Durant aquest període de temps, hi ha documentat un fet (1334), entre famílies i partits del camp de Tarragona, on a raó d'alliberar un presoner, els assaltants del castell de Guimerà, després de la retirada, arribaren a la conclusió que era "que aquella fortalesa era inexpugnable".

En aquest període de temps, l'acròpoli formada pel castell de Guimerà estava completament emmurallada i quedava encara per tancar tot el recinte medieval, amb l'acabament dels portals d'entrada.

Fonaments històrics

Guerau Alemany i Guevara de Rocabertí foren senyors de Guimerà, de 1325 al 1343. En aquest època s'edificava l'església gòtica. Guerau va morir l'any 1326 i Guevara va viure encara 40 anys.

L'any 1347 estan documentades, obres a la capella de sant Blai.

Consta que l'any 1348 són senyors de Guimerà, Francesca d'Alemany i Felip de Castre.
Testament de la fundadora de la capella de Sant Joan, construïda vers 1348.
La construcció de la nova església gòtica podria durar més de 20 anys; entre 1325, casament dels Alemany-Rocabertí i la mort de Pere de Fenollet i de Canet, vescomte d'Illa, el 1353.
Guevara, senyora de Guimerà, germana del babord tarragoní, viuda de Guerau Alemany, manifestà l'any 1344 que era tutora i curadora del seu fill Ramon, vescomte d'Évol.
1350. Ramon IV de Canet, fill del primer matrimoni de Guevara. Felip de Castre i Alemany i Joana de Castella, senyors del castell, (1366-1371). Obres a la capella de sant Blai.
L'any 1370 s'acaben les obres a l'altar de sant Isidre.
De 1371 a 1379 era senyora de Guimerà Aldonça de Castre.
Fundació d'una capellania a la capella de sant Antoni, 1405, instaurada en el lloc de l'enderrocada de Sant Joan.
Moviment orogènic a Catalunya. Podria ocasionar les importants esquerdes a la paret sud i l'enderrocament de la capella de Sant Joan, en 1428.
Obres de restauració de la capella de Sant Joan, l'any 1440.
Felip de Galcerà de Castre i de Pinós i Magdalena d'Anglesola, senyors de Guimerà, en la primera meitat del segle XV.
Són testimonis de les obres de restauració (de les obres) de la capella caiguda de Sant Joan, 1440, Bernat de Su i el seu fill Antoni de Su.

L'arqueologia gòtica de la façana
Damunt la porta, i ocupant el lloc de la rosassa, una nua i estirada espitllera amb coberta d'arc ametllerat, està situada al mig de la façana.
Al mig de la façana s'hi enfonsa la portalada, edificada amb una sèrie d'arcs reentrants, lleugerament apuntats, assentats damunt d'altres pilastres, els capitells de les quals estan artísticament treballats amb escuts i mascarons, entrelligats per fulles i branques d'heura.

Escuts heràldics dels capitells
Entre escuts, mascarons, i branques d'heura, s'observen 13 capitells per banda, a més de sis de mitjos, amb altres tants motius escultòrics.
De dreta a esquerra, segons A. Puig, hi podem llegir aquestes figures: "mènsula floral, cap, floral, cap, fulles; escuts dels Alemany i Rocabertí, floral; escuts dels Alemany i Rocabertí, fulles, floral; escuts dels Urgell, Alemany i Rocabertí, floral, fulles, cap, floral; escuts dels Alemany i Rocabertí, porta; escuts dels Alemany i Rocabertí, floral, cap, fulles, cap, floral, cap, fulles."
Porta: "escuts dels Rocabertí¡ i Alemany; escuts dels Urgell i Alemany, floral, escuts dels Rocabertí i Alemany, fulles, cap, floral, cap, mènsula floral"

Urgell i Rocabertí
L'escut d'escacat dels Urgell està representat en dos capitells, està documentat i s'atribueix a l'entorn de Dalmau de Rocabertí i d'Urgell, vescomte de Rocabertí (1309-1324). També hi ha una altra relació amb les famílies Ramon de Cervera i Miracle d'Urgell.
Pel que fa a l'escut del lleó rampant dels Illa és atribuït a Pere de Fenollet i de Canet, nebot de Guevara de Rocabertí i que podia haver fet un ajut econòmic per la gran empresa de construir una nova església. Amb tot, seria probable que fes referència als Erill, que tenen com a escut el dit lleó rampant que es troba a la primera capella al interior, emparentats amb els Rocabertí.

El interior
El interior de l'església gòtica està formada per una sola nau, amb tres arcades amb llurs corresponents nervis diagonals que sostenen els rengles de pedres que s'estreben en la volta ogival, i divideixen la llarga nau en tres compartiments ben simètrics i iguals, amb volta de creueria. Sota el cor, i en l'arrencament de l'arc rebaixat que el suporta, s'observen unes mènsules gòtiques pel darrere i uns escuts als costats. Un d'ells són els quatre pals del babord de Tarragona i l'altre l'heràldica dels Llorach que també es pot observar en una capella de Vallsanta, construïda abans de 1350.
Aquest primer compartiment fou obrat juntament amb la façana, segons mostren els escuts esculpits a cada banda del primer arc i a la clau central de la primera volta, on hi ha l'ala de la família dels Alemany.

Escuts, voltes i capitells dels tres compartiments de la nau interior
1r. Clau de volta: L'ala dels Alemany. Capitells base de l'arc de la volta: L'ala de la família Alemany.

2n. Clau de volta: Jesucrist Majestat. Capi-tells: llisos.

3r. Clau de volta: Mare de Déu amb el nen Jesús a la falda. Capitells: llisos.

Escuts de les capelles

La Capella de la Trinitat avui és el baptisteri. Segons A. Puig (1986), aquesta capella es va construir en la primera fase de les obres i pels escuts es pot seguir una cronologia de les primeres dècades del segle XIV.

El constructor de la capella pot estar representat pels escuts: la paret del fons: un lleó rampant, atribuït al vescomte de Canet, que podria fer referència a Guillem III de Canet, casat amb Geralda de Rocabertí. Amb tot, també estaria documentada la relació dels Rocabertí amb els Erill. L'altre ostenta els quatre pals torts de l'escut Tarragoní. Un escut a la paret de l'esquerra, bastant desdibuixat, podria ser un altre lleó rampant, de la família Canet. A la clau de volta hi ha esculpides les tres persones de la indivisa Trinitat.

Quatre mascarons a l'arrencada dels arcs, que formen el portal i la volta de la capella i representen els quatre evangelistes. A les tres parets que formen la capella, abans dedicada a la Santíssima Trinitat, hi ha representats els escuts dels possibles constructors, cosa que acredita que la seva construcció és de la mateixa època i estil que la nau de l'església.

Un lleó rampant. Escut del vescomte de Canet o dels Erill.

A la paret del fons, hi ha: els quatre pals del babord de Tarragona; l'escut dels Canet i a la clau de volta, tres figures que representen la Trinitat. Pel que fa a les armes, els vescomtes de Canet usaven d'atzur, un lleó armat i lampassat de gules.

El campanar

És una torre de base quadrada amb una coberta de terrat, adossada a l'esquerra de la façana. Té sis finestrals sense campanes: dos a migdia i dos a ponent; un finestral al nord i un altre al costat de sol ixent. A través de l'escala de caragol que puja per una porta a l'escala del cor, s'arriba a l'alçada de la teulada. Altres escales adossades a la paret (inscripció de 1692) porten a la zona dels finestrals. D'allí fins al terrat, una altra escala de caragol. En la part superior, a la cantonada de la paret de ponent, un escut de la família Castro-Pinós que sembla donar una cronologia de finals del segle XV, principis del XVI.

Fases:

1a fase. La torre del campanar arriba fins a la teulada. D'aquest moment correspon una espadanya amb una campana (1384) i els escuts dels capitells de la façana de l'església, (1325-1350), corresponents als Alemany-Rocabertí i Urgell.

2a fase. Podem observar per l'escut que hi ha a la part alta de la paret de ponent, correspon al temps de Felip Galcerà V de Castre i de Pinós (1425-1428) i de Felip Galcerà VI de Castre i de Pinós (1428-1442). L'any 1435, es parla de la compra de dues campanes.

Es pot parlar de 100 anys per construir el campanar. Per la seva funció defensiva es pot afirmar que a mitjan segle XV el campanar estava enllestit.

Capella de Sant Joan

L'enderrocament de la capella marca una hipòtesi per entendre el moviment en les esquerdes del interior de la nau, les de les parets de la façana i en unes capelles laterals. Observant els nervis trencats, la forma i el seu estancament, pot ajudar a pensar que provenen d'un fort moviment orogènic que afectà aquestes terres el 2 de febrer de 1428 i que va produir una convulsió general a tot Catalunya. Aquest fet es manifestà també amb la desfeta de més d'un castell, com el de Savallà del Comtat. Aquest moviment sísmic afectà, especialment, les parets del sud i de ponent. Fou puntual, la qual cosa s'observa ja que les esquerdes no van continuar en altres moments i s'ha de tenir present el fort estrat de roques que forma la base de la planta del castell i de la mateixa església.

Part del poble va patir també la forta sacsejada com es pot veure en les façanes d'algunes cases del carrer de la Goleta, amb forts desnivells d'algunes portalades. Fou possiblement, doncs, aquell desgavell orogènic el causant de l'enderrocament de la paret sud que suportava la capella de Sant Joan. Consta, documentalment, que dita capella es va restaurar l'any 1440.

Entre els testimonis cal destacar que se cita "Antonius de Su dicti loci de Guimerano" i es precisa "Dilluns, primer dia del mes d'agost de l'any del senyor de 1440 essent presents com a testimonis Antoni de Su, del dit lloc de Guimerà".

Aquest document certifica qui va fer obrar o pagar les obres. Pels escuts de les pinyes es dedueix que foren els senyors de Pinós i per altra part hi ha uns escuts on es representen les lletres "Su".

En aquestes dates eren senyors de Guimerà Felip Galcerà de Castre i Pinós.

De l'enderroc de la capella i les obres de reconstrucció hi ha constància escrita, i també han donat motius per a altres descobertes. Així podem saber: que els baixos de l'actual rectoria eren d'una casa de pagesos: "dueren la part de fora en lo vall e aprés entraren en l'estable de la Abadia". Les pedres caigudes de la capella foren

aprofitades. Entre els materials sembla que hi havia: "una clau de volta amb senyal de St. Joan que obra abandonada entre els callosos abandonats d'un marge exterior". Aquesta clau de volta encara es pot observar, encastada, en la paret sud de la rectoria caiguda al segle XV.

Capella de sant Joan: bases històriques
- Clàusula testamental de la capella de sant Joan (1348).
- Important terratrèmol a Catalunya sobre les obres de construcció (1428).
- Obres de reconstrucció de la capella (1440).

Anàlisi arqueològica de la plaça de l'església
El portal d'Évol o del Nord, obert a mitjans del segle XVI, va fer, o renovar, una rampa des de la plaça al portal, i va obligar a construir unes arcades per aguantar aquest camí ampliat i millorat.
L'arc més proper a la porta principal sembla originari i aixopluga un sarcòfag d'estil clarament gòtic (l'àliga dels Aguiló, envoltada per escuts amb les torres dels Bellpuig. Els altres dos arcs són, en part, refets i sobre la paret del fons s'aprofitaren com a suport decoratiu.

Col·locaren un escut amb tres torres gravades i una estela funerària fortament encastada, on dins del disc hi ha semicercles concèntrics que formen dues creus. Al mig una figura solar. Està datada de mitjan segle XII. Un fet a tenir present és la inscripció, de 1768, que es pot observar al peduncle de l'estela. Aquest element funerari podria haver-se traslladat de l'antic fossar, desmuntat en construir-se per aquestes dates l'altar de sant Sebastià.
La pedra de descans de l'arrencada del segon i tercer arc està marcada per dos escuts: un representant un anyell i l'altre, una àliga. El tercer arc s'acaba amb una pedra que fa pensar en una continuació de les arcades.
Hi ha constància escrita que al construir la nova capella de Sant Sebastià (1792), "faltaven pedres per l'arcada resolgueren desfer les arcades del pati de l'església i pujar una paret de pedra i argamassa".

Restes arqueològiques
Sota el castell, mirant a orient, un gran espai ple de roques saulonenques era el lloc de reunions de poble, on des de dalt de la muralla, es podia informar d'una urgència, normalment en casos de perills. Aquest lloc, fora muralla, era el pas per a una entrada al poble al costat del campanar.
En observar la plaça de l'església s'ha de tenir present el camí que pujava de la plaça de l'església romànica a la zona de les roques. Permetia la sortida i comunicava amb els camins del terme .
Al segle XIV es va construir la muralla-nord amb una torre de base quadrada i atalussada, conservada en part, que guardava aquell camí i l'entrada, sense cap portal documentat. Era el moment de la construcció de l'església.
Un fet a considerar i a observar és que la torre no sembla estar lligada amb la paret-muralla, ni tampoc aquesta amb la paret del campanar, confirmant que foren fetes en diferents moments.
El portal d'Évol o del Nord, obert a mitjanit del segle XVI. Es va fer o renovar una rampa des de la plaça al portal, permetent la construcció de les arcades sota aquest camí.
Darrerament, al segle XVIII, es refà aquell pany de paret per tal d'aprofitar la pedra per construir l'altar de Sant Sebastià. Aquesta ampliació va motivar l'enderrocament i el trasllat del petit cementiri que hi havia, al costat sud i est, de l'església romànica.
En aquells moments (a partir de 1792), i en quedar-se sense el primitiu cementiri, cercaren un nou espai a la zona de les roques, les trencaren i construïren la paret sud del fossar.
Un fragment d'una pedra d'estil gòtic, a la paret de les arcades, correspon a un retaule gòtic de l'altar de la capella de Sant Blai, avui de Sant Isidre. O part d'un sarcòfag. A la rectoria es guarda un altre tros del possible retaule gòtic.
Estudis heràldics i arqueològics han aportat una revisió que ha fet possible resumir, com a conclusions, que les famílies Alemany, Rocabertí i Urgell són les promotores de l'obra de l'església en una primera fase.
- L'església no tenia absis i una paret llisa tancava la nau.
- En una segona fase s'acabà el campanar i les capelles.
- Primeres obres de restauració al segle XV, en 1440, capella de Sant Joan.
- Construcció de les obres de la nova capella de sant Sebastià, 1782.
- Segle XIX. Obres importants amb l'ampliació i acabament de l'absis, nou presbiteri. Segons els plànols de 1861. Ampliació de la capella del Sagrat Cor, 1882.
- Segle XX, construcció del nou retaule de Josep M. Jujol.

6. PORTALS I MURALLES

ELS CASTRE D'ALEMANY I PINÓS (Segles XIV-XV)

Es conserven restes de les muralles que es construeixen o es refan al segle XIV, possiblement amb motius, entre d'altres, de la guerra entre els dos Peres (d'Aragó i de Castella). En els portals s'hi mostren dos escuts sobre els portals de llevant i de ponent. En cada portal es repeteixen els mateixos motius: al del Forn, de Ponent o de Tàrrega, on hi ha tres pinyes i dues ales; al de Llevant, quatre pinyes i, també, dues ales.

No tenim arguments explicatius del perquè de tres i quatre pinyes i en altres una de sola. L'ala en forma d'escut unitari es pot observar a l'església gòtica, als porxos de la Bovera i a les restes de Vallsanta; la pinya a la capella de Sant Joan. Segons la tradició va adoptar aquest cognom de Pinós pel fet d'haver-se salvat gràcies a la branca d'un pi. El mateix origen s'atribueix a l'emblema de dues pinyes i una branca de pi sobre camp d'or. Blanca de So i de Sagarriga aportà el vescomtat d'Évol (abans de 1460) al seu marit Pere Galcerà de Castre-Pinós i de Fenollet, i llurs descendents empraren algunes vegades com a primer cognom el de So, bé sol, bé unit al de Castre-Pinós. L'escut mostra una banda d'esquerra a dreta i de dalt a baix.

BERNAT Galcerà DE PINÓS "L'Antic i el Fort"

Bernat Galcerà de Pinós, fill de Pere de Pinós i de la Marquesa de Fenollet, esdevingué senyor de Guimerà per via d'enllaç matrimonial amb Aldonça de Castre i d'Alemany (1378), i governà aquella senyoria una llarga sèrie d'anys per la qual raó va merèixer els sobrenoms de l 'Antic i el Fort i fou el més guimeranenc dels barons. Consta que l'any 1394 era senyor de Guimerà i que va fer un primer inventari conservat de tots els espais i continguts de tot el castell, en data de 26 d'abril de 1402. Pel que fa a la vida privada consten documentats quatre casaments en la vida de Galcerà de Pinós: amb Aldonça de Castre i Alemany, fill Pere Galcerà de Pinós, vescomte d'Évol; entre els altres, amb Urraca d'Aunós, el fill de la qual, Bernat Galcerà de Pinós, dit el Cavaller, es va casar amb Aldonça de Mur. Un fet molt important en la vida de Guimerà serà que el 1417, va obtenir el dret de tenir fires i de canviar els dies de mercat. També hi ha constància que l'any 1425 Bernat Galcerà de Pinós va morir al castell de Guimerà.

PORTALS PER ENTRAR A LA VILA CLOSA

El creixement lent de la vila de Guimerà, a l'entorn del castell, va permetre arribar, a començament del segle XIV, a l'ampliació del primer recinte medieval. Sortiren del primitiu cercle i s'obriren a la nova població.

A la meitat del segle XIV foren refetes les muralles, i és en aquest moment que es construí¡ la paret muralla que unia l'església i el castell amb una torre de base quadrada i que vigilava aquell recinte. Molt aviat el binomi que formava l'acròpoli va formar un conjunt que tancava i emmurallava tota la part nord i orient del poble. Era la moda d'aquells temps: fer la vila closa i construir portals d'entrada en diferents llocs estratègics.

Molt aviat, els habitants de Guimerà, davant de la necessitat de tenir una protecció en cas de perills, durant el temps dels senyorius dels Alemanys i Pinós, ampliaren el recinte amb muralles i situaren els portals que tancaven la vila per l'est i l'oest. Documentalment hi ha constància de l'escriptura de l'any 1393 per a la cessió d'una casa a canvi de la que li enderrocaren per a la construcció del pany de paret de la nova part de muralla.

7. LA CAPELLA DE LA PLAÇA

La capella de Sant Esteve de la plaça

La capella, prop de la plaça Major, erigida primitivament sota la invocació de Sant Esteve encara mostra les restes de la seva primera construcció gòtica al costat de l'antic hospital amb una datació de 1326.
La plaça davant de la capella era un espai molt concorregut i centre de la vida del poble. Actualment es pot observar que els porxos no continuen als baixos de l'antic hospital. Amb tot, a l'entrada de la casa, avui cal Manseta, encara es conserva un portal cegat i amb dovelles a la paret est que confronta amb la capella.
Si s'entra a la capella, la primera capella lateral de l'esquerra, en una acció de restauració, va quedar al descobert l'inici d'un gran arc gòtic i un escut al capitell de la seva base.

Dades històriques en relació amb la capella de Sant Esteve
1. La fundació d'un benefici (1326), per part, Bernat i Cornet, prevere de Guimerà.
2. Als llibres parroquials (1343-44-45) cons¬ten els jornals de joves per la construcció de la capella de la plaça.
3. Permís per fer una capella de Sant Pere, dins de la de Sant Esteve (1394).

Confirmació arqueològica
Per les estructures de què hi ha constància, els Alemany deixaren el seu escut en la base de dit arc, que formava part de la planta de l'obra de la primitiva capella. Aquesta arcada gòtica està assentada a la paret de l'antic hospital i gairebé alineat amb els porxos del carrer. Per la documentació gràfica, es conserva una fotografia d'una imatge romànica, en pedra, de Sant Esteve, titular de la capella (segle XIV). Imatge avui desapareguda de la qual es desconeix la història i localització.

L'ala dels Alemanya la capella de Sant Esteve
Si bé entre les notes escrites sobre la capella, hi consta que no en resta cap rastre de ¡'antiga construcció, en obres de restauració recents es va deixar al descobert l'escut dels Alemany en la base d'un principi d'arc gòtic. Les obres de la capella eren gairebé coetànies de la construcció de l'església gòtica.
La capella primitiva era una obra de la primera meitat del segle XIV. Entre les obligacions establertes en fundar la capellania hi ha la de resar per l'ànima del difunt "Gerald d'Alemany i de la seva senyora Geralda". Guerau Alemany i Guerau de Rocabertí foren els senyors de Guimerà i confirmen pel seus escuts ser els responsables de la construcció de l'església i de la capella de Sant Esteve.
Al segle XIV Guimerà es va transformar en una vila closa en poc temps. Guimerà en aquells moments i en poc temps va originar una vila closa.

Escut Alemany, Castre i Rocabertí al carrer de les Piques.
Tenim constància (i encara es poden observar) de l'existència d'arcs gòtics als baixos d'algunes cases del carrer de la Capella, Goleta, Bassa del Moll, i també dins als cellers i estables del carrer de la Goleta i del Maimó.
Al mateix carrer de les Piques i prop de la muralla i del abeurador, podem observar la portalada petita de cal Sort, avui completament cegada. Està construïda amb un arc de mig punt amb tres escuts heràldics: l'ala dels Alemanys, el dels Castre amb els quatre pals, i els característics rocs dels Rocabertí.
Els elements gòtics i senyals heràldics que corresponen al segle XIV confirmen l'existència d'un nucli medieval, que conformaria tot el recinte que tancaria amb la muralla del riu i del propi carrer de les Piques. Aquest pren el nom de les piques de pedra que encara avui s'hi poden observar. Es feien servir com a abeuradors dels animals amb l'aigua provinent del rec del Molinou, que després de portar energia i fer moure els molins de farina de Dalt i d'oli de Baix, era canalitzada cap a les piques adossades a la paret de la muralla vora del riu Corb, que encara avui es poden observar, en part.

Casal de Guimerà
Antigament era el moll del senyor i encara es conserven, sota l'escenari, les moles del moll d'oli, i al pati exterior, avui annex al Casal, hi havia uns arcs apuntats que formaven part de l'estructura del molí d'oli del senyor.
L'any 1911, convenientment restaurat, fou la seu d'un col·legi de monges. Tancat l'any 1936. Després d'una total transformació es convertí als anys 60 en el casal de Guimerà i fou el moment de col·locar l'escut, avui a la façana d'entrada. Un escut del vescomte d'Évol. I també la recuperació de la base de pedra de la premsa de biga del moll d'oli, avui situada a la paret que fa muralla amb el riu Corb a l'entrada la carrer de les Piques.

8. EL VESCOMTE D'EVOL I LA HISTÒRIA

Els escuts es modifiquen i s'amplien en el temps. Un casament i una nova família fan redibuixar l'heràldica d'un senyoriu. En el cas dels Évol el fet del senyoriu va deixant la seva marca. Els senyors d'Évol, senyoriu de l'Haut-Conflent, al segle XV, passen a la família Castre - Pinós que després, al segle XVII, s'integren a la família d'Hixar i que també seran els senyors d'Évol i de Guimerà.

El cognom d'Évol sembla correspondre al llatí ebulum i passar al francès per l'hieble (o yèble), varietat de sureau. També per toponímia podria derivar a auleda o bosc.

Portalada dels Évol

La torre i el castell, al segle XIV, era un conjunt defensat i tancat per un recinte emmurallat que ocupava l'acròpoli. El camí que portava al portal d'entrada pel carrer Montserè, pel camí del Vall, era també per a carruatges.

Als peus del castell s'hi trobava una petita plaça formada amb la paret-muralla, que anava del castell al campanar, on hi havia un petit portal, "portellada", per entrar al poble.

Una paret-muralla, construïda al segle XIV, tancava pel nord el poble. La portalada estava defensada per una torre de base atalussada i cos rectangular, que per les seves característiques ens situa en una cronologia propera al segle XIV.

Amb tot, és d'observar que sembla no estar lligada amb la muralla, la qual cosa confirma la seva possible datació diferent.

En aquest moment de començament del segle XIV fou possiblement enderrocada en gran part l'esglesiola romànica. Durant els anys de 1325 al 1350 es devien fer les obres de la nova església. A mitjan segle XV, l'església gòtica estava acabada, amb el campanar totalment enllestit però sense l'absis, acabat posteriorment sobre l'any 1861.

Noves construccions:

a) Obrir un nou portal i canviar el traçat de la muralla per ubicar la portalada d'Évol a la paret de la muralla.

b) Arreglar el camí i la paret amb arcades que pujava de la plaça de l'església.

c) La zona de roques devia estar a les dues parts de la muralla, després del cementiri.

El document localitzat per M.A. Farré a l'arxiu comarcal de Tàrrega permet tenir fiabilitat històrica i confirmar algunes dades pels treballs d'excavacions arqueològiques. Així es confirmava "obertura d'un gran portal, el portal de la portellada del castillo de Guimeran" i també la seva ubicació, "ha de començar de la esquina de la torre arrimada a ella". La paret del portal tampoc està lligada amb el campanar, com es pot observar pels dos costats. Entenem que la portellada seria el portell, o obertura feta violentament en un mur, practicada en una paret de tanca, per donar pas a persones o bestiar. Possiblement es refereix a una entrada provisional feta a la muralla del segle XIV.

La necessitat defensiva també confirma que el 28 de juny de 1563, Felip Galcerà acensava a Francesc Selles un pati al portal del forn nou o de ponent, una casa amb finalitats defensives, que havia de ser quadrada i que pugés una cana i mitja sobre la muralla de la vila sense cap mena de porta ni finestral a la banda.

Sembla confirmar-se que l'escut que es troba damunt del portal de la muralla tocant al campanar identifica els Évol i se certifica amb el complement epigràfic de la base de la creu, propera al portal.

La creu d'Évol

Una creu de terme és un exemple de com un monument, amb els seus senyals sobre la pedra, ajuda a datar i escriure un capítol. La creu de terme, situada prop de la mura¬lla i al costat del camí que va al Pla de l'A~ metila, fou enderrocada durant la guerra i restaurada, després, en part i de forma molt discutida. Aquesta creu confirma la docu¬mentació escrita i fonamenta les datacions de part de les obres fetes durant el segle XVI a l'entorn de la muralla del sector nord.

El peu de la creu, amb dos escuts i dues inscripcions escrites en llat! i amb lletres majúscules aporten dades i

dates a la història de Guimerà. En aquest peu hi ha gravades les armes dels Castre Pinós. Les armes dels Castre Pinós es componen de les barres catalanes (família d'origen reial) i l'estel dels Castre d'Aragó. Dins d'un escudet central, hi ha tres pinyes de la casa dels Pinós, i una banda que parteix diagonalment la segona part de l'escut, la qual és dels So, vescomtes d'Evol.

La base de la creu mostra la distribució dels dos escuts i dues inscripcions. Cara oest: escut de Felip Galcerà de Castre Pinós i de So, vescomte d'Évol, i que fou baró de Guimerà del 1553 al 1590, ocupa tota la part oest de la base. Significa el senyoriu del vescomte d'Evol. A la cara est: escut de

forma romboïdal dividit en quatre parts. La meitat esquerra repeteix les armes de l'escut anterior; a la dreta representa l'heràldica d'Anna d'Aragó i de Gurrea. Les inscripcions de la cara nord porten aquestes paraules: TEM POR E/ PHILlPPI / PRIMI VICE / COMITIS / DE EVOLO.

Al costat, a la cara sud, hi ha l'altra inscripció també en lletres majúscules amb el mateix text encara que amb alguna diferència tipogràfica. Aquesta creu de terme, trencada durant la guerra Civil i restaurada després, és un símbol de la recuperació del patrimoni i un exemple de l'aportació de la lectura arqueològica a través d'un document. Amb els trossos de la creu de terme i segons el document escrit, podem imaginar com era la creu de Vallsanta, situada davant del monestir, i de la qual no hi ha cap record ni restes arqueològics. Els documents històrics avalen, documenten les aportacions arquitectòniques i confirmen les troballes arqueològiques.

Click here to Reply, Reply to all, or Forward

11.22 GB (74%) of 15 GB used

Manage

©2014 Google - Terms & Privacy

Last account activity: 7 minutes ago

Details

.